

працюємо з педагогами

Шалва Амонашвілі зазначав, що якщо вчитель хоче, щоб діти справді раділи кожному дню, проведенному в школі, були вихованими та з радістю навчалися, йому необхідно зіграти неповторну роль педагога-актора. Однак як оволодіти акторською майстерністю, завдяки якій урок стане справжнім святом для учнів?

Світлана САФАРЯН,
доцент кафедри методики
мов та літератури
ІППО Київського університету
імені Бориса Грінченка,
канд. пед. наук

Театральна педагогіка — шлях до формування педагогічної майстерності

Продуктивна взаємодія з учнями — важлива складова педагогічної майстерності, яка ґрунтуються не лише на **комунікативних і організаторських здібностях вчителя, а й на артистичних**. Розвивати такі здібності можна засобами театральної педагогіки, що впливає на формування особистості вчителя, удосконалення його педагогічної майстерності. На ній основуються сучасні підходи до розуміння сутності педагогічного артистизму та його формування.

Науковці зацікавилися проблемою підвищення педагогічної майстерності засобами театрального мистецтва приблизно у 20-ті роки ХХ століття. Із метою удосконалення творчих здібностей педагога було створено спеціальну програму, якою передбачалося оволодіння майбутніми вчителями засобами вербалного та невербалного впливу на аудиторію, засвоєння теоретичних елементів театральної педагогіки, удосконалення артистичних здібностей. Інтерес до цієї програми зрос у 70-ті роки ХХ століття. У той час у Полтавському державному педагогічному інституті імені В. Г. Короленка за ініціативи ректора Івана Зязуна почала працювати кафедра педагогічної майстерності, а в багатьох педагогічних видах запровадили курси акторської майстерності.

Особливості театральної педагогіки

Театральна педагогіка є **шляхом розвитку особистості** засобами театрального мистецтва, зокрема, під час залучення до педагогічного процесу елементів сценічної та ігрової дії, дослідження психічної та фізичної активності акторської творчості.

Метою театральної педагогіки є:

- створення умов для всебічного та гармонійного розвитку особистості;
- розкриття індивідуальних здібностей та обдарованості особистості;

Ключові слова:
театральна педагогіка;
педагогічний артистизм;
компоненти педагогічного
артистизму; умови і засоби
формування педагогічного
артистизму; індивідуальний
стиль педагога

- підвищення рівня духовної культури особистості;
- виховання художнього смаку, відчуття міри особистості;
- залучення суб'єктів педагогічної взаємодії до творчості.

Оскільки в педагогічній взаємодії завжди беруть участь два суб'єкти: той, хто навчається, і той, хто допомагає йому навчатися (власне допомагає, а не навчає), театральна педагогіка розвиває здібності як учня, так і вчителя.

У сучасній вітчизняній педагогічній практиці, коли йдеться про засоби театральної педагогіки, найчастіше мають на увазі застосування їх насамперед щодо учня. Безумовно, за допомогою театральної педагогіки можна розв'язати багато завдань навчально-виховного процесу, особливо якщо врахувати природні задатки учнів, їхню здатність до вільного творення, захопити пристрастю до пізнання, залучити до співтворчості.

Водночас театральна педагогіка відіграє важливу роль у розвитку особистості вчителя, дає вчителю змогу **вдосконалювати власні артистичні вміння**, аби досягти мистецького рівня у спілкуванні

та взаємодії з учнями. Адже знання основ наук і методики навчання предмета не прислужиться вчителю, якщо він не налагодить живого і безпосереднього спілкування з учнями. Так, чеський педагог Ян Амос Коменський зазначав, що опанування вчителем акторської майстерності необхідне для розвитку спостережливості, швидкої реакції, уміння тримати обличчя, руки та й усе тіло відповідно до

обставин, змінювати та надавати звучанню голосу певного тембру та тону, тобто, щоб зіграти будь-яку роль і природно триматися в будь-якій ситуації.

Спільне та відмінне у професійних якостях актора і вчителя

Педагогічне мистецтво часто порівнюють із театром одного актора. Так, педагогічну й акторську діяльність зближує **мета, зміст і засоби впливу** на аудиторію, спрямованість на колективну творчу діяльність, узгодження переживань усіх суб'єктів творчого процесу, зрештою — публічність.

Тож розглянемо детальніше особливості діяльності актора і вчителя, аби визначити **спільне в їхніх професійних якостях**.

Майстерність актора, як і майстерність учителя, зумовлена трьома взаємозв'язаними складниками: **теорією, технікою і методами** роботи над матеріалом. Якщо теорію можна опанувати відносно легко, то технікою і методикою слід оволодівати поступово завдяки систематичним тренуванням і доведенню відповідних технічних і методичних прийомів до рівня рефлексорної діяльності.

В оволодінні мистецтвом впливу на аудиторію як для актора, так і для вчителя важливу роль відіграють природні задатки, талант

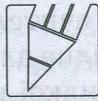
Майстерність

Природні задатки

Творче самовідчуття

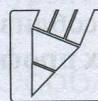
і здатність до самовдосконалення. Костянтин Станіславський вважав талант «щасливою комбінацією багатьох творчих здібностей людини у поєднанні з її творчою волею». Із-поміж творчих здібностей актора він вирізнив: спостережливість, пам'ять, темперамент, фантазію, музичність, щиро-сердність, безпосередність, винахідливість; виразність голосу, міміки і пластики тощо. Означені властивості обдарованого актора, безумовно, необхідні й учителеві для підвищення педагогічної впливовості.

Якщо, за Костянтином Станіславським, успішність діяльності актора покладається на відповідне сценічне самовідчуття, то й у педагогічній діяльності **взаємини з аудиторією значною мірою залежать від творчого самовідчуття вчителя**. Так само, як і актору, учителю постійно доводиться працювати з уже відомим матеріалом. Щодо цього український педагог Костянтин Ушинський зазначав, що повторюючи двадцятий раз одне й те саме, учитель, звісно, не може говорити з тим натхненням, яке збуджує симпатію і увагу слухачів, а тим часом він не має жодної методики, яка б допомогла йому відчувати і підтримувати цю увагу. Відтак постає питання, як зберегти свій творчий запал, як по-новому подати навчальний матеріал, зробити повторюваний процес творчим, а не механічним? Тут у пригоді також стануть засоби театральної педагогіки.

Вільному творчому самовідчуттю і актора, і вчителя, особливо в перші роки діяльності, часто заважає м'язове напруження. Судоми м'язів руйнують органіку творчої природи, погіршують здатність мислення, заважають вияву естетичних почуттів. Аби зняти напруження м'язів, учителеві слід застосовувати спеціальні вправи на розслаблення та релаксацію. Також необхідно оволодівати прийомами емоційного налаштування на майбутню діяльність, учитися впливати на свої емоції, волю, розум та почуття.

Спільними в діяльності вчителя й актора є засоби й методи впливу на аудиторію. Як учитель, так і актор мають знати і відчувасти аудиторію, з якою працюють, розуміти, на кого орієнтуватися під час взаємодії і кому допомагати. Талановитий учитель без особливих зусиль координує міру своєї уваги до аудиторії і міру уваги учнів до себе. Утім, той, хто хоче проникнути в таємниці впливу на особистість, має насамперед навчитися володіти собою.

Учитель і актор послуговуються різноманітними засобами впливу на аудиторію, серед яких крайні — пасивний та агресивний методи завоювання уваги. **Пасивний метод** полягає у тому, що увагу аудиторії послідовно збирають в єдину педагогічну дію. **Агресивний метод** протилежний пасивному. Цим шляхом ідуть сильні, експресивні вчителі. Їхні почуття і воля миттєво привертають до себе учнівську увагу. Із тренованою переконливістю та кінською відмінністю вони відразу захоплюють слухачів.

Окрім спільніх ознак діяльності вчителя з акторською діяльністю, можна виокремити й **певні відмінності**. Розглянемо їх детальніше.

Наявність постійного колективу

Аби досягти успіху в спілкуванні з учнями, учителеві слід **використовувати психологічну і виховну силу учнівського колективу**, яка ґрунтуються на духовних багатствах кожної окремої особистості. Якщо учитель зумів «узяти клас у руки», то учні перетворюються з пасивного на активне начало педагогічної взаємодії. Між учнями та вчителем, особливо на початковому етапі спілкування, розгортається своєрідне психологічне змагання. Учні очікують від учителя розуму, смаку, знання і таланту; чинять опір фальші, несмакові і безсиллю. Учитель, аби виправдати сподівання учнівського колективу, має бути майстром своєї справи.

Діяльність у реальній ситуації

Почуття вчителя постають під впливом реальних подразників, його робота розгортається в межах реальної ситуації. Так, драматичний актор постає водночас творцем, матеріалом, із якого він створює сценічний образ, і кінцевим результатом — власне предметом творчості. Тобто актор входить у творчий стан для того, щоб наповнити власним смислом і почуттям ідеї драматурга та режисера, у такий спосіб викликати у глядача відповідні емоції. Натомість учитель наповнює змістом власні ідеї та проекти.

Специфіка акторських проявів у діяльності вчителя полягає в тому, що він не перевтілюється щоразу в нову особистість, а залишається самим собою. Утім, плануючи урок, учитель виступає не тільки як актор, а ще й як сценарист і драматург; під час організації навчально-виховного процесу він «приміряє» роль режисера.

Множинність ролей учителя

Аktor у своїй діяльності завжди виступає лише актором, помічниками якого є драматург, режисер, гример, костюмер тощо. У вчителя їх немає. Плануючи урок, він виступає як сценарист, драматург уроку; у ролі режисера виступає як організатор-постановник уроку; у ролі актора — як викладач. Учитель як режисер є водночас і композитором, і диригентом навчального простору. Він композитор, бо творить разом зі своїми учнями музику творчості. Як диригент він керує «оркестром» і «хором». Важливу роль при цьому відіграє мовне оформлення уроку, що полягає у продуманості звучання і сприймання слова. Тобто вчителю під час уроку доводиться грati кілька ролей. Водночас йому необхідно віднайти баланс усіх складових педагогічного впливу, дотримуючись золотого правила: «мінімум засобів — максимум виразності». **Головне завдання вчителя-актора** — так «зіграти» свою роль, щоб викликали емоційний відгук і зацікавленість учнів, активізувати їхнє прагнення осягнути нові горизонти знань.

Імпровізація

Імпровізація у діяльності актора допустима і бажана в репетиційний період і меншою мірою під час самого виступу. Натомість імпровізація в діяльності вчителя необхідна і може проявлятися на таких рівнях: навчальної комунікації, методичного прийому, змісту навчального матеріалу і цілей уроку.

Урахування спільних та відмінних ознак у педагогічній і акторській діяльності якнайліпше вплине на формування педагогічного артистизму вчителя.

Педагогічний артистизм як критерій професійної майстерності

Свого часу класик світової літератури Антон Чехов зазначав: «Учитель має бути артистом, художником, палко закоханим у свою справу». Письменник поширював поняття «артист» на всіх учителів, незалежно від того, який навчальний предмет вони викладають. Антон Макаренко

вважав, що не може бути вчителя, котрий не вмів би грati, а підґрунтам артистизму визначав гармонію розуму і почуттів.

У процесі педагогічної діяльності **формується особлива структура здібностей**, яка втілює взаємодію педагогічних, літературних, акторських і режисерських умінь. Комплекс означених здібностей, що підпорядковані педагогічній спрямованості

Педагогічний артистизм — здатність учителя до внутрішнього та зовнішнього перевтілення без втрати власного Я, залежно від потреб конкретної навчально-виховної ситуації, уміння відповідати обраній ролі, стати «іншим», коли цього вимагають обставини

ті особистості, ототожнюють із педагогічним артистизмом. Розвинений педагогічний артистизм учителя сприяє:

- підвищенню ефективності педагогічної взаємодії;
- створенню творчої атмосфери співробітництва під час навчально-виховного процесу;
- максимальному розкриттю творчого потенціалу як учителя, так і учнів.

Сучасні науковці широко трактують поняття «педагогічний артистизм». Деято з них (Володимир Загвязинський) вважає, що це **особлива образно-емоційна мова творення нового**, проникливий стиль спілкування, співтворчості учителя та учня, який розкривається в умінні учителя миттєво переключатися на нові ситуації, відшукувати образний шлях постановки і розв'язання навчально-виховних завдань, гра уяви учителя, прояв його внутрішньої волі. Інші науковці (Оксана Булатова) тлумачать артистизм як **здатність учителя емоційно впливати на учнів**, ефективно виконувати поставлені завдання, проектувати майбутнє, утілювати його в образах, покладаючись на фантазію та інтуїцію, гармонійно зіставляючи логічне та естетичне.

Артистизм є **цілісною системою особистісних рис**, що сприяють вільному самовираженню особистості учителя. Успішність цього процесу залежить від глибини підготовчої роботи й від ступеня сформованості особистості. Відтак артистизм — необхідний компонент педагогічного професіоналізму, а оволодіння акторськими на вичками — актуальна потреба учителя, який прагне досягти педагогічної майстерності.

Компоненти педагогічного артистизму

Педагогічний артистизм учителя складається з кількох компонентів. До них належать:

- ерудиція;
- чарівливість;
- самобутність;
- імпровізація;
- образність мовлення;
- пластика.

Ерудиція**Чарівливість****Самобутність****Імпровізація****Образність мовлення**

Розглянемо кожний із зазначених компонентів педагогічного артистизму детальніше.

Відкрити світ учням і активізувати їхню пізнавальну діяльність учителю може лише тоді, коли сам є високоерудованою людиною, яка постійно черпає нові знання з науки, мистецтва, дійсності. Артистичний учитель живе пізнанням, здатністю дивуватися і чуттям нового. Ерудований учитель не лише багато знає, володіє великим обсягом інформації, а й уміє доречно використати свої знання, надаючи кожному слову і факту виваженості та смислу.

Аби викликати в учнів почуття духовної єдності, учителю має бути не лише розумним, високоосвіченим і порядним, а й чарівливим. Чарівливий — значить той, хто вміє вести за собою. Дехто з учителів розумний, високоосвічений, порядний, проте більше любить предмет, який викладає, ніж учнів, дистанціюється від них. Такому вчителю не вистачає чарівливості, у якій і виявляється внутрішня краса і сила людини, мудрість її реакцій на оточення. Основа чарівливості вчителя — щирість, яка стає запорукою формування довіри до нього. За умови щирого й об'єктивного спілкування учні вчаться бути самими собою, ліпше йдуть на контакт, що підвищує їхню навчальну успішність.

Артистичний учитель завжди самобутній, у нього яскраво виражене власне Я, а в професійній скарбничці є психологічні та педагогічні прийоми, що дають йому змогу успішно налагоджувати педагогічну взаємодію. Застосовуючи індивідуальні знахідки під час уроку, наприклад, оцінюючи навчальний матеріал, учитель суттєво підвищує ефективність навчально-виховного процесу, відтак формує позитивне ставлення учнів до навчання.

Учитель-актор обов'язково є імпровізатором. Хоча він наперед визначає мету уроку і планує його, реальна зустріч із учнями вносить корективи в його прогнозування, потребує від учителя **творчого підходу та миттєвої реакції** в конкретній педагогічній ситуації. Імпровізація може проявлятися одразу на кількох рівнях педагогічної взаємодії, зокрема на таких:

- навчальна комунікація;
- методичний прийом;
- зміст навчального матеріалу;
- цілі уроку.

Учнів вабить творчий пошук, який відбувається в них перед очима і за їхньої безпосередньої участі. Досягти свободи вираження у творчій співпраці з учнями вчитель може лише за умови вільного, досконалого володіння предметом. Тож педагогічна імпровізація — це майстерність, сформована протягом років кропіткої духовної та інтелектуальної праці.

Образність мовлення є вагомим засобом **педагогічного впливу**, адже вчитель, як ніхто інший, уміє виховувати словом. Якщо вчитель органічно поєднує у своїй мові точність і грунтовність наукових

спогіджені відповідно до
заданих умов та
запланованої
форми розвитку
вчителя.

положень із емоційністю викладу, то учні активніше переживають і ліпше розуміють естетику навчального предмета, уроку або виступу. На образність мовлення значною мірою впливає здатність учителя до чіткої, зрозумілої вимови. Аби привернути увагу учнів, учителю слід розмовляти неспішно, стежити за чіткістю дикції, милозвучністю та мелодійністю інтонації, оскільки багата на емоційні відтінки інтонація є провідною виражальною ознакою голосу мовця.

Пластика

задані вимоги
до місії та
роль у виконанні
заданих завдань
вчителя.

Для вчителя-актора характерна особливо виразна пластика. Пластика — це своєрідна мова тіла, а пластична культура — невід'ємний елемент педагогічних здібностей. Аби досягти успіху в побудові діалогу з аудиторією, учитель має навчитися володіти мімікою, стримувати свій настрій та емоції, контролювати рухи і жести, у чому необхідно постійно вправлятися.

Умови формування і засоби розвитку педагогічного артистизму

Хоча артистичність є природною здібністю особистості, педагогічний артистизм **можна успішно формувати і розвивати засобами театральної педагогіки**. Для цього насамперед необхідні відповідні зовнішні та внутрішні умови.

Зовнішні умови

задані вимоги
до місії та
роль у виконанні
заданих завдань
вчителя.

До найбільш істотних зовнішніх умов формування педагогічного артистизму належать: суспільні, професійно-освітні і діяльнісні. **Суспільні умови** діють на рівні держави і передбачають зміну іміджу та статусу педагога в суспільстві, підвищення престижності професії вчителя, зміну функції вчителя в навчально-виховному процесі — перехід від ролі «транслятора знань» до «актуалізатора розвитку».

Розроблення нового змісту, форм, методів, прийомів формування педагогічного артистизму передбачено на рівні **професійної підготовки** та **підвищення кваліфікації** педагогічних кадрів.

На рівні певного навчального закладу діють умови, пов'язані безпосередньо із **професійною діяльністю** вчителя. Серед них можна виокремити такі:

- **психологічні** — творчий потенціал учителя в колективі, його право на пошук, а також самостійність, духовна і творча атмосфера навчального закладу;
- **організаційні** — заходи, спрямовані на виявлення, формування самобутності й артистизму вчителя;
- **управлінські** — відбір учителів за здібностями, зміна умов атестації, заохочення творчих учителів до педагогічної діяльності тощо.

Внутрішні умови

задані вимоги
до місії та
роль у виконанні
заданих завдань
вчителя.

Внутрішніми умовами успішного розвитку педагогічного артистизму вчителя є: психофізіологічні особливості особистості, її соціальний та духовний рівень розвитку, професійна спрямованість.

Психофізіологічні особливості особистості охоплюють темперament, індивідуальні риси характеру, здатність до саморегуляції, ступінь розвитку уваги, інтуїції, спостережливості тощо.

Про соціальний та духовний рівень розвитку особистості свідчать її інтелігентність, значний інтелектуальний і духовний потенціал, розвинута сфера емоцій. Зокрема, здорове почуття гумору, адже вміння жартувати в емоціогенній ситуації, тактовно й обережно сприяючи розвитку особистості учня, — переконливий прояв педагогічного артистизму.

Позитивне ставлення до професії, схильність до неї, бажання вчителя спілкуватися з учнями, допомагати їм, налаштованість на досягнення учнями успіху свідчать про наявність **професійної спрямованості особистості**.

Тож яким чином можна розвивати педагогічний артистизм? Для цього варто послуговуватися всесвітньовідомою **системою Костянтина Станіславського**, у якій широко розкрито питання артистичної техніки, спрямованої на розвиток і вдосконалення психічної і фізичної природи актора. Згідно з цією системою, до артистичної техніки належать усі складові сценічної дії: робота органів чуття, пам'ять на відчуття та створення образів, діяльність уяви, виразні пластика, голос, мовлення, характерність, відчуття ритму тощо.

Формувати педагогічний артистизм учителя можна за допомогою різноманітних тренінгів **із акторської майстерності**, а також шляхом виконання вправ на розвиток пам'яті, уваги, фантазії та спостережливості, тобто основних елементів артистичної техніки. Для цього пропонуємо скористатися комплексом вправ на розвиток артистизму, які подано в *Додатку*.

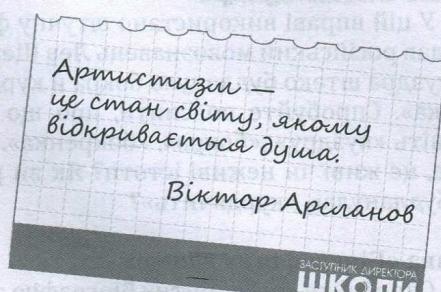
Індивідуальний стиль педагогічної діяльності

Розвинутий педагогічний артистизм постає необхідною ланкою на шляху до створення вчителем власного стилю педагогічної діяльності, формування неповторного педагогічного іміджу, а це — вищий ступінь педагогічної майстерності.

Індивідуальний стиль є **сукупністю оригінальних проявів учителя як особистості, людини та професіонала**. До показників індивідуального стилю належать такі вміння, як самоконтроль, саморегуляція, установлення контакту з будь-якою аудиторією, здатність до перевтілення і виконання різних ролей, а також уміння успішно використовувати елементи театрального мистецтва та артистичної техніки.

Визначити індивідуальний стиль учителя можна за **такими ознаками:**

- зрозуміла поведінка, критерії якої — прямодушність, щирість і послідовність вчинків. Як повсякденна, так і професійна поведінка учителя мають бути єдиним цілім;
- **делікатність і благородна простота**, що передбачає однаково шанобливе та уважне ставлення до людей незалежно від їхнього віку, суспільного стану, інтелектуальних якостей;

Комплекс вправ на розвиток артистизму

Вправи на розвиток зорової пам'яті та спостережливості

Вправа «Світ навколо мене»

Учасники об'єднуються у дві команди. За 3 хв. вони мають записати якомога більше назв предметів, явищ, що їх оточують, якостей, властивих присутнім, та відчуттів, які переважають в аудиторії. Перша команда складає слова на літеру «С», друга — на літеру «В», наприклад: «стіл — вимикач; стілець — вага; сміливий — важливий» тощо.

Вправа «Речі на столі»

На столі розкладено такі предмети: блокнот, авторучка, футляр для окулярів, аркуші паперу, монети, олівець, книжка. Учасники по черзі мають підійти до столу і на рахунок до п'яти «сфотографувати» предмети внутрішнім зором. Після чого відвернутися, заплющити очі, відновити в пам'яті «сфотографовані» образи і розповісти, які предмети лежать на столі, у якому порядку, спробувати їх описати. Повернувшись знов до столу, мають перевірити, що забули, у чому помилилися.

Вправа «Як упали сірники?»

Біля столу стоїть п'ять осіб. Один розсипає на столі сірники, рахує до трьох і накриває їх аркушем паперу. Учасники мають пригадати, скільки сірників впало на стіл, взяти таку саму кількість із коробки та розкласти їх на своїй ділянці столу у відповідному порядку. Після цього аркуш знімають і перевіряють, як кожен учасник вправся із завданням.

Вправа «Кінофільм»

Учасники сідають півколом. Оголошується назва кінофільму, який будуть створювати, наприклад, «Партизани». Перший учасник справа повторює це слово, далі по черзі, рухаючись по півколу, кожний додає своє слово за асоціацією, але при цьому повторюючи всі названі до нього слова. Наприклад: «партизани», «ліс», «землянка», «зброя», «вогнище» тощо. Кожне слово — це кадр створюваного кінофільму. Вправа може тривати до двадцяти і більше кадрів.

Вправи на тренування уважності та зосередженості

Вправа «Чути тільки одного»

Двоє учасників одночасно читають уголос різні тексти. Аудиторію об'єднують у дві групи. Перша група слухає одного читця, друга — іншо-

го. Слухачі мають не тільки почути, а й зрозуміти текст, зуміти його повторити. Після читання перевіряють учасників кожної групи, виправляють, що було пропущено. Відтак з'ясовують, чи є в аудиторії ті, хто зумів почути обох читців.

Вправа «Годинник»

Для виконання вправи потрібно 13 учасників: 12 учасників грають роль цифр на годиннику, а один учасник є диспетчером. Ставши широким колом, кожний із учасників називає цифру від 1 до 12, відтак вони — «озвучені години». За командою диспетчера учасники мають озвучити названий ним час, пlesнувши у долоні. Наприклад: 11 год. — у долоні по черзі пlessкають учасники із цифрою 11 та 12, оскільки на годиннику маленька стрілка — на 11, а велика — на 12.

Вправа «Переходи»

Учасники сідають півколом, уважно оглядають одне одного, запам'ятувочі прізвища, імена, колір волосся, зріст тощо. За командою вони мають швидко помінятися місцями і сісти в алфавітному порядку (спочатку за прізвищами, далі — за іменами), впорядкуватися за зростом (від найвищого до найнижчого), потім — за кольором волосся (від світлішого до найтемнішого) тощо.

Вправи на розвиток фантазії та образного мислення

Вправа «Глокая куздра»

У цій вправі використано штучну фразу, яку вигадав російський мовознавець Лев Щерба: «Глокая куздра штеко будланула бокра и курдячит бокренка». Спробуйте пояснити, про що йдеться? Опишіть «куздру», «бокра», «бокренка». Як ви гадаєте, це живі чи неживі істоти? Як ви розумієте дії «будланула», «курдячит»?

Вправа «Біографія за ходою»

Спробуйте «розробити» біографію або скласти загальне уявлення про людину, спостерігаючи лише за її ходою. Опишіть вираз її обличчя, розкажіть, куди, на Вашу думку, вона йде, про що думає? Дивлячись лише на ноги людини, уявіть її зовнішній вигляд, вік, характер.

Вправа «Не своїми іменами»

Озирніться навколо й оберіть п'ять предметів. Дайте їм жартівливі назви. Намагайтесь добирати слова, звучання яких відповідало б формі

та призначеню обраного предмета. Наприклад, як це роблять діти: віник — «заміток» (ним замітають), ковдра — «укривало» (ним укриваються), совок — «ставок» (його ставлять) тощо.

Вправа «Відчуття слова»

Перевірте свою здатність створювати назви (слогани, гасла), що привертатимуть увагу людей. Придумайте по три назви для радіостанції, крему для обличчя, магазину продуктів, стилю

одягу, служби знайомств, марки авто, популярної пісні тощо.

Вправа «Логічна задача»

Уявіть, що домогосподарка має обробити м'ясо, рибу та фрукти. Для цього в ній є запилений стіл та дві двосторонні клейонки. Ані стіл, ані клейонки не можна витирати, також клейонки не можна переносити. Працювати можна лише на чистій поверхні. Як домогосподарка має розв'язати це завдання?

- *стриманість та вміння володіти собою*, тобто здатність запобігати конфліктним ситуаціям, душевна зібраність, намагання спочатку в усьому розібрatisя, відтак приймати рішення;
- *чіткість і лаконізм*, що проявляються в нехтуванні марном-слівством, повчальною риторикою, умінні зрозуміло, упевнено і переконливо ставити завдання та їх розв'язувати.

Отже, артистизм як професійно-необхідна якість творчої особистості вчителя водночас є показником та важливою складовою педагогічної майстерності. Розвивати артистичність засобами театральної педагогіки, тобто вчитися доречно використовувати арсенал зовнішніх засобів невербалної комунікації, імпровізувати, формувати образне мислення і мовлення, знаходити нестандартні способи розв'язання педагогічних завдань, — означає наповнювати спілкування з учнями смислом, новим емоційним змістом. Діяльність учителя-актора спонукає учнів до діалогу, відтак активізує в них пізнавальний інтерес і здатність до критичного мислення, що стає запорукою гармонійної та успішної взаємодії учасників навчально-виховного процесу.

Від редакції:

Педагогічна майстерність є справжнім ключем до успіху вчителя в професійній діяльності. Однак чи можна навчитися педагогічної майстерності? Автор статті стверджує, що так, а також пропонує комплект тестів щодо визначення схильності до педагогічної діяльності, зокрема на з'ясування рівня комунікативності вчителя, рівня його емоційної стабільності та здатності керувати психологічним самопочуттям, опитувальний листок на контактність. Детальніше про те, які є **властивості, складові педагогічної майстерності та рівні оволодіння нею**, читайте в журналі «Заступник директора школи» № 08/2014 на с. 4